

COLLECTION OF AQUATIC AND
COASTAL PLANTS OF THE NATIONAL
DENDROLOGICAL PARK "SOFYEVKA" OF
NAS OF UKRAINE

Didukh M. J.¹, Chikov I. V.²

¹ A. Fomin botanical garden NSC "Institute of Biology" of
Taras Shevchenko National University of Kyiv

² National dendrological park "Sofiyivka" of the NAS of
Ukraine

The composition of the collection of aquatic and coastal plants in the National dendrological park "Sofiyivka" of the NAS of Ukraine have been analyzed. It was determined that from 1993 to 2011 the 42 taxa from 19 genera and 15 families were introduced. An inventory of plants were held. The time of introduction, a place where they were introduced and need for creating of the special conditions for their maintenance have been analyzed. The directions of their further investigation and using have been determined.

УДК 58.006:635.92:712.4.01

Косенко І. С., Грабовий В. М., Мороз О. К., Дениско І. Л., Банк В. С.
Національний дендрологічний парк «Софіївка» НАН України

ДИНАМІКА ТАКСОНОМІЧНОГО СКЛАДУ НАСАДЖЕНЬ НАЦІОНАЛЬНОГО
ДЕНДРОПАРКУ «СОФІЙВКА» НАН УКРАЇНИ

Проаналізовано шляхи формування сучасного таксономічного складу насаджень НДП «Софіївка» НАНУ.

Вступ

Національний дендрологічний парк «Софіївка» НАН України, 215 років від початку будівництва якого виповнюється у 2011 році, є не лише видатним творінням світового садово-паркового мистецтва XVIII–XIX ст., але й одним з провідних центрів інтродукції та акліматизації рослин на теренах Правобережного Лісостепу України. Дендропарк відіграє важливу роль у справі збагачення вітчизняної флори новими рослинами, а також пропаганди серед широких верств населення ідей збереження видового різноманіття рослин.

За десять років, що минули з часу опублікування «Каталогу рослин дендрологічного парку «Софіївка» [3], виникла потреба в уточненні сучасного таксономічного складу насаджень дендропарку, що є підґрунтям для з'ясування

успішності адаптації інтродукованих рослин до місцевих умов.

Матеріали та методика досліджень

Динаміку формування таксономічного складу насаджень НДП «Софіївка» НАНУ вивчали на підставі аналізу архівних документів, монографічних матеріалів, а також існуючого стану насаджень дендропарку.

Результати досліджень та їх обговорення

Аналіз видового складу рослин парку та прилеглих місцевостей доводить, що парк був закладений на місці природного лісу, що являв типову для Центрального Правобережно-придніпровського округу грабову діброву. Так, трав'яний покрив у насадженнях парку становлять види, характерні для навколишніх природних лісів [2; 3].

На початку будівництва парку, одночасно із створенням архітектурних, гідротехнічних споруд та формування доріжно-алеїної системи було закладено основу паркових насаджень [2]. Для цього використовували переважно деревні породи лісового типу місцевого походження: дуб (*Quercus* (Tourn.) L.), ясен (*Fraxinus* L.), клен (*Acer* L.), липа (*Tilia* L.), граб (*Carpinus* L.), вільха (*Alnus* Mill.), деякі види в'яза (*Ulmus* L.) та ін. Вже навесні 1799 р. головний будівничий парку Л. Метцель повідомляв господареві — графу С.-Щ. Потоцькому, що садіння місцевих порід закінчено. Висаджування екзотичних рослин відбувалося, головним чином, у Темпейській долині, на Єлисейських полях, біля гроту Фетіди. Екзотичні рослини привозили за великі гроші в Умань через Одесу з Азії, Італії, Криму [2]. Висівали насіння горобини (*Sorbus* L.), робінії (*Robinia* L.), про що Л. Метцель також доповідав господареві [3]. У поемі С. Трембецького «Софіївка» є згадка про те, що поряд з усім відомими деревами в парку є «гости» з Антиподів, Атласу і Лівану [10]. В першому пугівнику парком, виданому в 1843 р. у Вільно С. Грозою, названо деревні породи, що росли на той час в «Софіївці»: верба (*Salix* L.), ялина (*Picea* Dietr.), груша (*Pyrus* L.), береза (*Betula* L.), тополя (*Populus* L.), липа (*Tilia* L.), плодові дерева, троянди (*Rosa* L.) [8]. Крім того, згадується, що для декорування окремих ділянок парку, а також ваз застосовували численні квіткові культури — олеандр (*Nerium* L.), гібіскус (*Hibiscus* L.), гвоздики (*Dianthus* L.) та ін. Т. Темері [9], описуючи «Софіївку», називає оранжерейні рослини: пальми, інжир (*Ficus carica* L.), що рясно плодоносив, ананас (*Ananas* Adans.). У літній період оранжерейні рослини виставляли на партері біля будинку та вздовж алеї парку. Так, біля сходів Партерного амфітеатру розташовувався масив з дерев апельсина (*Citrus hinnensis* (Osbeck) L.), береги Кам'янки прикрашали рослинами казуарини еквізетолістої (*Casuarina equisetifolia* J. R. et L.) та магнолії великоквіткової (*Magnolia grandiflora* L.).

В першій половині XIX ст. в парку росли екзоти: платан (*Platanus* L.), гледичія (*Gleditsia* L.), веймутова сосна (*Pinus strobus* L.), деякі види глоду (*Crataegus* L.), гіркокаштан (*Aesculus* L.), плакуча форма ясена (*Fraxinus excelsior* 'Pendula'), туя (*Thuja* L.), види ялини (*Picea* Dietr.), робінія

(*Robinia* L.), карагана (*Caragana* Lam.), ліріодендрон (*Liriodendron* L.) тощо. Багато екзотів загинуло взимку 1829 р. [9].

Протягом всього часу існування парку таксономічний склад насаджень зазнавав більших або менших змін залежно від уваги, яку приділяли парку його тогочасні власники. Наприкінці XIX ст. головний садівничий парку В. В. Пашкевич заклав на площі 2 га Англійський парк (нині Арборетум В. В. Пашкевича), де було висаджено близько 250 видів і садових форм рослин, в т. ч. багато екзотів [2]. Нині в Арборетумі В. В. Пашкевича представлено 73 види й форми, в т. ч. 45 видів і форм, висаджених у 1889–1891 рр.

Революція 1917 р., громадянська війна, численні зміни підпорядкування парку різним державним структурам, а згодом і лихоліття Великої Вітчизняної війни не сприяли збільшенню таксономічного складу рослин парку. Значну їх кількість протягом цих років було втрачено.

В 1946 р. Радою Міністрів УРСР було прийнято спеціальну Постанову «Про відновлення і благоустрій Уманського державного заповідника „Софіївка”», відповідно до якої на ремонт і реставрацію парку було виділено 1 млн. крб. 1948 року затверджено генеральний план відновлення й розвитку заповідника «Софіївка» [4]. Було проведено інвентаризацію деревних і чагарникових порід. За даними О. Л. Липи в червні 1945 року в насадженнях парку було представлено 377 таксонів [7], тим часом як у переліку С. Бонецького [1], за 1927 рік наведено 490 таксонів. З метою поновлення і поповнення насаджень парку в 1949 р. був створений розсадник декоративних культур площею 20 га для вирощування садивного матеріалу. Процес відновлення паркових насаджень розпочався в 1954 р. Завдяки висаджуванню саджанців дерев і кущів з розсадника до парку таксономічний склад насаджень було значно збільшено: в 1960 р. він налічував 520 видів хвойних і листяних порід [6].

26 вересня 1955 р. дендрозаповідник «Софіївка» відповідно до Постанови № 1184 Ради Міністрів УРСР переводиться в систему Академії Наук УРСР і підпорядковується в своїй науковій діяльності Центральному ботанічному саду АН УРСР [4]. Завдяки виконанню наукової тематики щодо збагачення рослинності парку

і допомогі Центрального ботанічного саду таксономічний склад деревних і чагарникових порід постійно зростає. За даними інвентаризацій він становив: у 1958 р. — 319; у 1960 р. — 520; у 1965 р. — 550; у 1970 р. — 553 таксони.

В 1974 р. відповідно до наказу № 105 від 12.04.1974 р. по Центральному республіканському ботанічному саду АН УРСР на базі «Софіївки» було створено відділ репродуктивної

біології декоративних рослин, який очолила старший науковий співробітник, кандидат сільськогосподарських наук Іванова З. Я. [5]. Завдяки численним експедиційним дослідженням та розробленим науковим відділом новітнім технологіям розмноження декоративних рослин відбулося значне збільшення таксономічного складу насаджень парку (рис. 1, табл. 1).

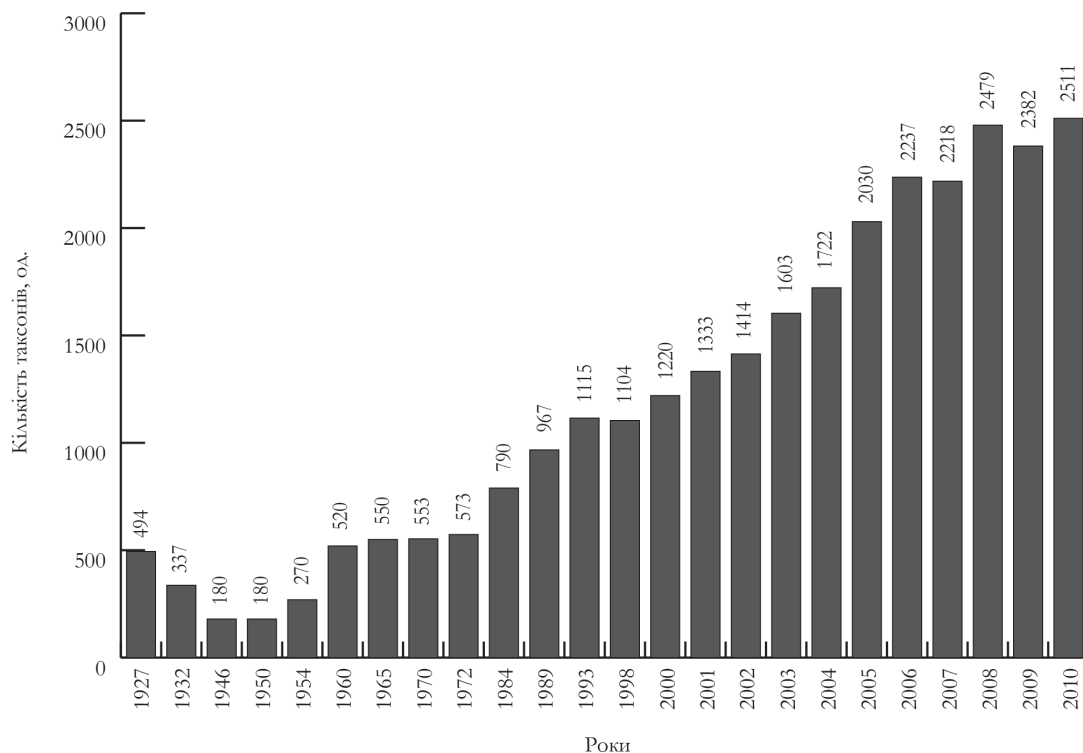

Рис. 1. Динаміка таксономічного складу насаджень дерев та кущів у Національному дендрологічному парку «Софіївка» НАН України (1927–2010 рр.)

Нижче наведено дані щодо основних представлених у парку порід: роки інтродукції в дендропарк «Софіївка» і пункти або регіони, звідки отримано садивний матеріал чи насіння.

Ялина (*Picea* Dietr.): у 1985 р. живці 4 таксонів привезено з Барнаула; у 1985–1995 рр. — 7 таксонів з Тростянця; у 1985–1995 рр. — 8 таксонів з Києва; у 1991 р. — 3 таксонів з Липецької обл.; у 1993 р. — живці 3 таксонів з Франції; з Польщі привезено живці 9 таксонів у 1992–1998 рр. і 7 таксонів — у 2003 р. Всі живці щепили на місцеві сіянці.

Сосна (*Pinus* L.): походження рослин 10 таксонів, що надходили у 1950–1990 рр., невідоме; у 1999 р. рослини 3 видів привезено з Польщі; у 2008 р. рослини 8 видів — з Сухумі; у 2010 р. рослини 3 видів привезено з Івано-Франківська.

Ялиця (*Abies* Mill.): походження 10 видів невідоме; у 1998 р. ялицю корейську (*A. koreana* Wils.) привезено з Польщі і рослини ще 1 виду — з Івано-Франківська.

Модрина (*Larix* Mill.): у 1990 р. модрину європейську «Плакучу» (*L. europaea* 'Pendula') привезено з Польщі. З часом вона втратила свої формові особливості.

1. Динаміка таксономічного складу рослинності Національного дендрологічного парку «Софіївка» НАН України (2001–2010 рр.)

Рік	Життєва форма, таксонів							Загальна кількість таксонів
	деревні				трав'янисті			
	дерева	кущі	ліани	разом	інтродуковані	аборигенні	разом	
2001	373	842	118	1333	376	451	827	2160
2002	414	882	118	1414	408	385	793	2256
2003	440	1043	120	1603	429	428	857	2460
2004	499	1193	120	1722	429	475	904	2716
2005	476	1436	118	2030	600	245	846	2876
2006	519	1603	115	2237	737	245	1035	3175
2007	546	1557	115	2218	914	245	1212	3323
2008	695	1674	110	2479	822	480	1302	3578
2009	721	1551	110	2382	785	480	1254	3636
2010	764	1647	110	2511	875	485	1360	3871

Псевдотсуга (*Pseudotsuga Carr*): походження рослин 3 видів невідоме; в 1990 і 1999 рр. рослини 2 видів привезено з Польщі.

Тис (*Taxus L.*): походження рослин 4 таксонів невідоме; у 1995 р. рослини 1 таксона і у 2002 р. рослини 2 таксонів привезено з Польщі.

Туя (*Thuja L.*): у 1960 р., у 1985 р. — рослини 3 таксонів, 1989 р. — 7 таксонів — надходження з Києва; у 1999 р. — рослини 2 таксонів, у 2002 р. — 5 таксонів, у 2006 р. — 2 таксонів, у 2009 р. — 4 таксонів, у 2010 р. — 3 таксонів — надходження з Польщі.

Ялівець (*Juniperus L.*): на 1960 р. у парку було представлено рослини 6 таксонів; протягом 1990–1999 рр. рослини 50 таксонів, у 2001 р. — 6 таксонів, у 2003 р. — 11 таксонів, у 2006 р. — 15 таксонів, у 2010 р. — 26 таксонів привезено з Польщі; у 1989 р. живці 1 таксона і у 1996 р. — 1 таксона привезено з Латвії; у 1992 р. живці 3 таксонів привезено з Англії; у 2008 р. рослини 1 таксона привезено з Білої Церкви.

Кипарисовик (*Chamaecyparis Spach.*): у 1985 р. рослини 2 видів, у 2006 р. — 8 таксонів привезено з Києва; у 1989 р. рослини 2 таксонів, у 1990 р. — 4 таксонів привезено з Латвії; у 2010 р. рослини 6 таксонів привезено з Польщі.

Інші хвойні представлені по 1–2 види.

Значна частина листяних порід в колекції дендропарку має місцеве походження. Форми

й різновиди привозили протягом всього часу існування парку.

Дуб (*Quercus (Tourn.) L.*): у 1953 р. дуб звичайний «Плакучий» (*Q. robur 'Pendula'*), протягом 1962–1992 рр. рослини 3 видів привезено з Білої Церкви; протягом 1960–1963 рр. рослини 5 видів, у 1986 р. — 1 виду привезено з Києва.

Бук (*Fagus L.*): у 1967 і 1988 рр. — надходження з Мукачєвого; протягом 1988–1999 рр. рослини 3 таксонів привезено з Києва; у 1991 і 1996 рр. — надходження зі Львова; у 1993 — з Франції; протягом 1995–1999 рр. — рослини 3 таксонів, у 2006 р. — 6 таксонів, у 2006 р. — 2 таксонів привезено з Польщі.

Ясен (*Fraxinus L.*): рослини місцевої репродукції; у 1999 р. рослини 2 таксонів привезено з Польщі.

Ліщина (*Corylus L.*): вперше рослини ліщини ведмежої (*C. colurna L.*) було висаджено у 1890 р. В. В. Пашкевичем в Англійському парку; протягом 1995–2009 рр. — надходження з Латвії, Франції, Німеччини, Києва, Угорщини, Абхазії; протягом 1996–1999 рр. — рослини 3 таксонів привезено з Польщі. Надходження фундуків: у 2001 р. — рослини 17 таксонів, у 2002 р. — 96 таксонів привезено з Києва; у 2004 р. — рослини 12 таксонів, у 2006 р. — 17 таксонів отримано з Веселих Боковеньок, Млієва та ін.

Береза (*Betula L.*): рослини місцевої репродукції; надходження з Києва.

Клен (*Acer L.*): рослини 16 таксонів місцевої репродукції; у 2004 р. рослини 23 таксонів, у 2005 р. — 3 таксонів, у 2008 р. — рослини 5 таксонів привезено з Києва.

Гірकोкаштан (*Aesculus L.*): походження рослин 7 таксонів невідоме; у 2010 р. рослини 1 таксона привезено з Запоріжжя.

Липа (*Tilia L.*): рослини 8 таксонів місцевої репродукції; у 2004 р. рослини 7 таксонів, у 2007 р. — 3 таксонів, у 2008 р. — 10 таксонів привезено з Києва.

Тополя (*Populus L.*): у 1800 р. садивний матеріал привезено з Тульчина; у 1880 р., у 1900 р., у 1950 р. — привезено рослини 6 таксонів.

Верба (*Salix L.*): рослини місцевої репродукції; у 1984 р. рослини 3 таксонів привезено з Житомирської обл.; у 1985 р. рослини 5 таксонів привезено з Києва; у 1995 р. рослини 3 таксонів привезено з Польщі.

В'яз (*Ulmus L.*): рослини місцевої репродукції.

Каркас (*Celtis L.*): вперше рослини каркасу було висаджено у 1890 р. В. В. Пашкевичем. Походження саджанців невідоме.

Глід (*Crataegus L.*): походження рослин 20 таксонів, висаджених у 1958–1959 рр. на Арборетумі дослідно-виробничої ділянки, невідоме (можливо, привезено з Києва).

Горобина (*Sorbus L.*): походження рослин 9 таксонів, висаджених у 1959 р., невідоме; в 2009 — надходження з Москви.

Магнолія (*Magnolia L.*): у 1995 р. рослини 1 таксона привезено з Ялти; у 1999 р. рослини 2 таксонів привезено з Чернівців; у 1983 р. рослини 1 таксона, у 1996 р. — 1 таксона, у 2005 р. — 3 таксонів, у 2009 р. — 3 таксонів, у 2010 р. — 1 таксона привезено з Києва.

Поповнення колекцій плодових культур: яблуні (*Malus Mill.*), груші (*Pyrus L.*), вишні (*Cerasus Juss.*), черешні (*C. avium Moench*), сливи (*Prunus L.*), аличі (*P. divaricata Lebel.*), абрикоса (*Armeniaca Mill.*), дерену (*Cornus L.*), персика (*Persica Mill.*), — відбувається завдяки надходженням з Млієва, Інституту садівництва в Києві, Уманського Національного університету садівництва, а також з аматорських колекцій.

Кущові породи:

Шипшина (*Rosa L.*): на 2000 р. колекція шипшин становила 73 таксони, які було привезено протягом 1983–1988 рр.: з

Саласпілса — 4 таксони, з Грузії — 7, з Киргизії — 4, з Москви — 3, з Санкт-Петербурга — 6, з Криму — 4 тощо.

Троянди (*Rosa L.*) вперше згадуються 1802 р. у поемі С. Трембецького «Софіївка» [10]. На той час це були холодостійкі галльські троянди (*R. gallica L.*) і декоративні шипшини. В публікації 1927 р. наведено список 5 видів і 53 сортів [1]. Зміна сортименту троянд відбувається кожні 10–20 років і протягом 215 років історії парку в його колекції побувало більше тисячі сортів, які розмножували здебільшого окуліруванням на власних сіянцях шипшини. Сортівний матеріал троянд надходить переважно у вигляді живців: з Києва протягом 1975–1990 рр. привезено живці 80 сортів; з Москви протягом 1985–1989 рр. — 15 сортів, у 2003 р. — 50 сортів, у 2005 р. — 105 сортів; з Криму протягом 1984–1999 рр. — 79 сортів, у 2004 р. — 95 сортів, у 2008 р. — 145 сортів; з Молдови протягом 1977–1996 рр. — 45 сортів; з Німеччини у 1999 р. — 15 сортів. Протягом останніх років живці отримували також від приватних підприємств: «Трояндова республіка» (с. Кірове, Одеської обл.) у 2006 р. — 100 сортів, у 2008 р. — 104 сортів, у 2010 р. — 44 сортів; СТОВ «Декоплант» (м. Вінниця) у 2009 р. — 16 сортів.

Рододендрон (*Rhododendron L.*): вперше було інтродуковано в дендропарк у 1985 р. Починаючи з 1999 р. привезено: з Польщі рододендрони 4 таксонів і азалії 16 таксонів; з Білорусії — рододендрони 3 таксонів; з Києва: у 2001 р. — 22 таксонів, у 2002 р. — 15, у 2003 р. — 7, у 2004 р. — 6, у 2007 р. — 4, у 2008 р. — 3, у 2010 р. — рослини 3 таксонів.

Бузок (*Syringa L.*): частина колекції — рослини місцевої репродукції, частина — привезені у різні роки з Києва, Млієва, Москви та ін. Бузок у «Софіївці» вперше згадано у монографії О. Л. Липи [7]. В 1890 р. в парку було представлено рослини 2 видів, на 1960 р. колекція бузку становила 40 видів і сортів. Внаслідок ліквідації сирінгарію на 2000 р. в парку залишилося 20 таксонів бузку, тому з Києва було привезено в 2004 р. рослини 5 таксонів, у 2005 р. — 26, у 2006 р. — 10 таксонів. З Москви було привезено: у 2004 р. рослини 20 таксонів, у 2005 р. — 52, у 2011 р. — рослини 5 сортів. Крім того,

по одному сорту було привезено з Прибалтики й Чехії.

Форзиція (*Forsythia* Vahl.): надходження з Києва й Польщі: протягом 1994–1996 рр. — 3 види, у 2004 р. — 4 види; у 2006 р. — надходження з Мінська й Одеси.

Спірея (*Spiraea* L.): походження 20 таксонів, висаджених у парку у 1958–1959 рр. невідоме.

Кизильник (*Cotoneaster* Medik.): привезено з Польщі, Єревана, Риги, Веселих Боковеньок, Пензи, Львова, Києва, Одеси, Ялти.

Самшит (*Buxus* L.): рослини 22 таксонів привезено у 1999 р. з Польщі.

Парку належить найбільша в Україні колекція ґрунтопокривних рослин. Започаткована Б. С. Сидоруком у 70-х роках минулого століття на цей час її становлять рослини 875 інтродукованих таксонів. Нижче наведено дані надходжень деяких з них:

Півники (*Iris* L.): географія походження садивного матеріалу дуже широка. Зокрема, в 1998 р. з Чернівців було привезено рослини 12 таксонів. Надходження з Польщі:

у 1992 р. — рослини 5 таксонів, у 2001 р. — 29, у 2002 р. — 6, у 2003 р. — 20, у 2004 р. — 3, у 2008 р. — 23, у 2010 р. — 4 таксонів.

Госта (*Hosta* Tratt.): надходження з Польщі: у 1991 р. рослини 12 таксонів, у 2002 р. — 9, у 2007 р. — 3, у 2008 р. — 53 таксонів. Надходження з Чернівців: у 2006 р. — рослини 16 таксонів.

Очиток (*Sedum* L.): різноманітна за походженням колекція нині становить 70 таксонів.

Тонконогові (*Poa* Barnhart): колекцію почали формувати протягом останніх років: у 2007 р. привезено рослини 25 таксонів, у 2010 р. — 47 таксонів з Польщі, Голландії, Москви та ін.

Хризантема (*Chrysanthemum* L.): цю культуру інтродукували до “Софіївки” з більшим або меншим успіхом протягом всієї історії парку. В 2010 р. з Донецька і Ялти привезено дрібно-квіткові хризантеми 38 сортів.

Перелік сучасного кількісного складу таксономічних одиниць основних деревних, кущових і трав’янистих культур Національного дендропарку «Софіївка» НАНУ наведено в табл. 2.

2. Таксономічний склад основних паркоутворюючих культур НДП “Софіївка” НАН України станом на 01.01.2011 р.

Назва паркоутворюючої культури	Кількість таксономічних одиниць
1	2
1. Ялина (<i>Picea</i> Dietr.)	44
2. Сосна (<i>Pinus</i> L.)	26
3. Ялиця (<i>Abies</i> Mill.)	7
4. Тую (<i>Thuja</i> L.)	26
5. Тис (<i>Taxus</i> L.):	11
6. Кипарисовик (<i>Chamaecyparis</i> Spach.)	21
7. Ялівець (<i>Juniperus</i> L.)	101
8. Дуб (<i>Quercus</i> (Tourn.) L.)	18
9. Бук (<i>Fagus</i> L.)	30
10. Ясен (<i>Fraxinus</i> L.)	9
11. Граб (<i>Carpinus</i> L.)	8
12. Клен (<i>Acer</i> L.)	33
13. Береза (<i>Betula</i> L.)	19
14. Липа (<i>Tilia</i> L.)	25
15. Ліщина (<i>Corylus</i> L.)	33
16. Фундук (<i>Corylus</i> L.)	135
17. Церціс (<i>Cercis</i> L.)	9

<i>I</i>	<i>2</i>
18. Каркас (<i>Celtis</i> L.)	8
19. Горобина (<i>Sorbus</i> L.):	23
20. Платан (<i>Platanus</i> L.)	6
21. Гледичія (<i>Gleditsia</i> L.)	5
22. Робінія (<i>Robinia</i> L.)	8
23. Софора (<i>Sophora</i> L.)	2
24. Яблуня (<i>Malus</i> Mill.) (декоративні)	26
25. Яблуня (<i>Malus</i> Mill.) (плодові)	12
26. Глід (<i>Crataegus</i> L.)	13
27. Ірга (<i>Amelanchier</i> Medik.)	5
28. Груша (<i>Pyrus</i> L.) (декоративні)	5
29. Груша (<i>Pyrus</i> L.) (плодові)	12
30. Черемха (<i>Padus</i> Mill.)	4
31. Гіркокаштан (<i>Aesculus</i> L.)	8
32. Сумах (<i>Rhus</i> L.)	6
33. Магнолія (<i>Magnolia</i> L.)	15
34. Форзиція (<i>Forsythia</i> Vahl.)	12
35. Вишня (<i>Cerasus</i> Juss.)	9
36. Черешня (<i>C. avium</i> Moench)	10
37. Слива (<i>Prunus</i> L.)	3
38. Алича (<i>P. divaricata</i> Lebel.)	4
39. Абрикос (<i>Armeniaca</i> Mill.)	6
40. Дерен (<i>Cornus</i> L.)	3
41. Персик (<i>Persica</i> Mill.)	2
42. Шовковиця (<i>Morus</i> L.)	9
43. Тополя (<i>Populus</i> L.)	7
44. Вербa (<i>Salix</i> L.)	16
45. Піраканта (<i>Pyracantha</i> Roem.)	15
46. Спірея (<i>Spiraea</i> L.)	20
47. Рододендрон (<i>Rhododendron</i> L.)	83
48. Карагана (<i>Caragana</i> Lam.)	7
49. Аморфа (<i>Amorpha</i> L.)	7
50. Бузок (<i>Syringa</i> L.)	132
51. Троянда (<i>Rosa</i> L.)	583
52. Бузина (<i>Sambucus</i> L.)	6
53. Верес (<i>Calluna</i> Salisb.)	5
54. Еріка (<i>Erica</i> L.)	4
55. Папоротеподібні (<i>Polypodiophyta</i>)	38
56. Півники (<i>Iris</i> L.)	107
57. Госта (<i>Hosta</i> Tratt.)	129

1	2
58. Лілійник (<i>Hemerocallis</i> L.)	48
59. Рябчик (<i>Fritillaria</i> L.)	11
60. Цибуля (<i>Allium</i> L.)	15
61. Пізньоцвіт (<i>Colchicum</i> L.)	6
62. Підсніжник (<i>Galanthus</i> L.)	5
63. Кніфофія (<i>Kniphofia</i> Moench.)	6
64. Тонконогові (<i>Poaceae</i> Barnhart)	70
65. Ковила (<i>Stipa</i> L.)	10
66. Очиток (<i>Sedum</i> L.)	70
67. Хризантема (<i>Chrysanthemum</i> L.)	38
68. Волошка (<i>Centaurea</i> L.)	4
69. Айстра багаторічна (<i>Aster</i> L.)	15
70. Барвінок (<i>Vinca</i> L.)	9
71. Гейхера (<i>Heuchera</i> L.)	21
72. Герань (<i>Geranium</i> L.)	17
73. Латаття (<i>Nymphaea</i> L.)	10
74. Дзвоники (<i>Campanula</i> L.)	8
75. Гвоздика (<i>Dianthus</i> L.)	7
76. Сонцецвіт (<i>Helianthemum</i> DC.)	5
77. Вероніка (<i>Veronica</i> L.)	6
78. Мак (<i>Papaver</i> L.)	4
79. Флокс (<i>Phlox</i> L.)	3
80. Первоцвіт (<i>Primula</i> L.)	3
81. Вербозілля (<i>Lysimachia</i> L.)	3
82. Сон (<i>Pulsatilla</i> Mill.)	3
83. Анемона (<i>Anemone</i> L.)	5

Найактивніше поповнення колекційного фонду дендропарку відбувалося у роки після утворення наукового відділу (1974 р.), а також після 1984 р. та протягом останнього десятиліття, коли колекційний фонд зростає щорічно на 100, 200, 300 і більше таксономічних одиниць (рис. 2., табл. 3). При цьому найбільше садивного і посівного матеріалу надходило з ботанічних садів Києва, Ялти, Москви та інших ботанічних установ України і колишнього СРСР, а також з Республіки Польща.

Висновки

1. Протягом 215 років історії НДП «Софіївка» НАНУ сформовано колекцію з 3871 таксономічних одиниць деревних, кущових і трав'янистих

рослин, яка є основою для наукових досліджень і формування паркових композицій.

2. Найбільше видове і формове різноманіття притаманне колекціям кущових порід (на 2010 р. — 1647 таксонів) і — трав'янистих рослин (1360 таксонів).
3. Більшість вихідних пунктів або регіонів надходження садивного і посівного матеріалу характеризуються подібними до НДП «Софіївка» НАНУ кліматичними умовами.
4. Серед інтродукованих рослин переважають види з високою толерантністю щодо умов середовища, спроможні до адаптації в ґрунтово-кліматичних умовах осередку інтродукції.

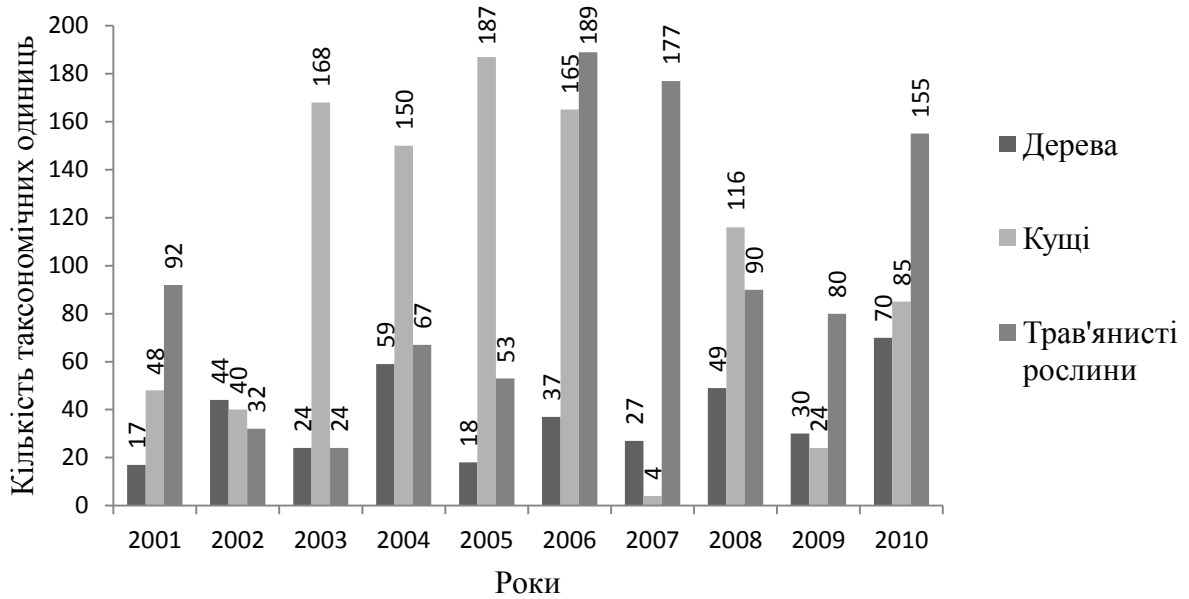

Рис 2. Поповнення колекційного фонду протягом 2001–2010 рр.

3. Поповнення колекційного фонду НДП «Софіївка» НАН України за десять років (2001–2010 рр.)

Життєва форма	Рік										Всього за 10 років
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	
Деревні рослини, в тому числі:	65	84	192	209	205	202	31	165	54	155	1362
дерева	17	44	24	59	18	37	27	49	30	70	375
кущі	48	40	168	150	187	165	4	116	24	85	987
Трав'яністі рослини	92	321	24	67	53	189	177	90	80	155	959
Разом	157	116	216	276	258	391	208	255	134	310	2321

Перелік посилань

1. Бонецький С. Деревні та чагарникові породи парку III Інтернаціоналу (кол. «Софіївка») м. Умані / Бонецький С. // Тр. с.-г. ботаніки. — Харків: Рад. селянин, 1927. — I, вип. 4. — С. 189–194.
2. Дендрологічний парк «Софіївка» / Косенко І. С., Храбан Г. Ю., Мітін В. В., Гарбуз В. Ф. — К.: Наук. думка, 1996. — 155 с.
3. Каталог рослин дендрологічного парку «Софіївка» / [авт. О. В. Білик та ін.; ред. І. С. Косенко]. — Умань: Уманський дендрологічний парк «Софіївка» НАН України, 2000. — 160 с.
4. Косенко І. С. Національний дендрологічний парк «Софіївка» / Косенко І. С. — К.: ВД «Академпериодика», 2007. — 198 с.
5. Косенко І. С. Становлення Національного дендрологічного парку «Софіївка» як науково-дослідного інституту НАН України та роль у цьому вчених НБС ім. М. М. Гришка НАН України / І. С. Косенко // Інтродукція рослин. — 2010. — № 3. — С. 21–28.
6. Кривулько Д. С. Роботи по інтродукції деревних і чагарникових рослин в парку «Софіївка» / Кривулько Д. С., Тулупій Г. Г. // Біологія і культура деревних і кущових рослин. — Вид-во АН УРСР, 1964. — С. 16–21.

7. *Лыпа А. Л.* «Софиевка»: Уманский государственный заповедник (1796–1949) / А. Л. Лыпа — К.: Изд-во АН УССР, 1949. — 110 с.
8. *Grosa S.* Opisanie Zojiówki / Sylwester Grosa // Ogród polski w XIX wieku. Antologia tekstów. — Warszawa: Ośrodek ochrony zabytkowego krajobrazu, 1998. — S. 97–99. — (Ogrody 3 (9)).
9. *Themery T.* Guide de Sophiowka, surnommé la merveille de l'Ukraine / Théodor Themery. — Odessa: A. Braun, 1846. — 63 p.
10. *Trembecki S.* Sophiowka: Poème polonais, traduit vers français par le comte de Legarde / Stanisław Trembecki — Vienne: L'Imprimerie d'Antoine Strauss, 1815. — 162 p.

ДИНАМИКА ТАКСОНОМИЧЕСКОГО
СОСТАВА НАСАЖДЕНИЙ НАЦИОНАЛЬ-
НОГО ДЕНДРОПАРКА «СОФИЕВКА»
НАН УКРАИНЫ

Косенко И. С., Грабовой В. Н., Мороз Е. К.,
Дениско И. Л., Банк В. С.
Национальный дендрологический парк «Софиевка»
НАН Украины

Проанализировали пути формирования современного таксономического состава насаждений НДП «Софиевка» НАНУ. Коллекцию парка составляют растения 3871 таксонов. Посадочный материал и семена брали преимущественно из регионов с близкими климатическими условиями. Большинство интродуцированных растений характеризуются высокой способностью к адаптации в почвенно-климатических условиях района интродукции.

THE PLANTATIONS' TAXONOMICAL
STRUCTURE EVOLUTION IN THE
NATIONAL DENDROLOGICAL PARK
“SOFIYIVKA” NAS OF UKRAINE

Kosenko I. S., Grabovyi V. M., Moroz O. K.,
Denysko I. L., Bank V. S.
The National Dendrological Park “Sofiyivka” NAS of
Ukraine

The sources and formation ways of present taxonomical structure of plantations in the National Dendrological Park of “Sofiyivka” NAS of Ukraine are analyzed. There are plants of 3871 taxonomic units in the collection of the park. Planting stock and seeds were taken from regions with similar climatic conditions in preference. Most of introduced plants are characterized with high elasticity to the edaphic and climatic conditions of the introduction region.